

Locuinti'a Redactorului

si

Cancelari'a Redactiunii

o in

Strat'a Morariloru Nr. 13.

Scrisorile nefraucate nu se voru primi decatu numai de la corespundintii regulari ai „Federatiunii.“
Articlii tramisi si nepublicati se voru arde.

FEDERATIUNEA

Diurnalu politicu, literariu, comercialu si economicu.

Va esi Mercuri-a, Vineri-a si Dominec'a.

Pretulu de Prenumeratiune:

Pre trei lune . . . 3 fl. v. a.
Pre siese lune . . . 6 „ „ „
Pre anulu intregu . . . 12 „ „ „

Pentru Roman'a:

pre a. intregu 30 Fr. = 30 Lei n.
„ 6 lune 15 „ = 15 „ „
„ 3 — 8 „ = 8 „ „

Pentru insertiuni:

10 cr. de linia, si 30 cr. tacs'a timbrale pentru fiesce-care publicatiune separatu. In loculu deschisu 20 cr. de linia.
Unu esemplariu costa 10 cr.

Pest'a, 14/2. iuliu. 1870.

Diet'a Ungariei continua desbaterea generale a supr'a proiectului pentru organizarea municipieloru. De una parte caldur'a mare inca face ca aceste desbateri se fia destulu de lancede, dar, afara de ac'est'a, parti'a guvernamentale nu mai voiesce a apera proiectulu guvernului prin arguminte ci astepta comodulu pana ce opusetiunea si va fi spusu tote cuvintele, pentru ca apoi ea, — parti'a guvernului, — se vina a decide prin arm'a sa irresistibila adeca votarea. Opusetiunea magiara inca nu mai spune nimicu nou ci totu acelea-si arguminte, totu acelea-si cuvinte si frase. — Avemu inse de a face cate-va exceptiuni imbuturatorie. In siedinti'a de alalta-ieri vorbi contra proiectului d'inte romani: Dlu Lazaru I o n e s c u, resolutu si barbatesce; era in siedinti'a de ieri DD. Dr. H o d o s i u, Dr. Aureliu M a n i u si Vincentiu B a b e s i u. Dlu H o d o s i u este unu luptatoriu pre cunoscutu alu drepturilor nostre natiunali; prin Dlu H o d o s i u vorbesce totu-de-un'a fia-care romanu; elu aperi si de asta data cu energia a u t o n o m f a T r a n s i l v a n i e i: in scurtu, elu fece ca se mai auditu inca una data una voce adeveratu romanesc in diet'a Ungariei. Publiculu romanu astepta, suntemu convinsi, cu nerabdare a se pote desfeta in discursulu Dlu H o d o s i u care, de-si nu a fostu primitu cu aplause d'in partea magiariloru, dar' va fi intempnatu cu aplausele cele mai sincere si caldurose ale toturoru Romaniloru, alu caroru-a interpretu fidelu a fostu totu-de-un'a si este Dlu H o d o s i u. Credemu, ca vomu pote publica preste putimu acestu discursu in totu cuprinsulu seu. D. Dr. M a n i u dechiaru, ca nu pote adopta proiectulu d'in cestiune nece chiaru ca base a desbateri speciali; era Dlu Vinc. B a b e s i u explica mai pre largu, cum proiectulu d'in cestiune este contrariu democratiei si libertatii d'in punctulu de vedere alu toturoru natiuniloru d'in tiera. De altmintrea, nu credemu ca sr' mai existe asta-di vrenu romanu, care se pote spera ce-va de la diet'a Ungariei, celu putienu noi nu amu speratu si nece ca vomu spera vr'o data ce-va de la ac'esta dieta, si ac'esta credintia ne va mantu, suntemu siguri.

Pana ce inse guvernulu magiaru, cu parti'a sa, nu cugeta decatu a oprime libertatea in intru prin institutiuni aristocratice si feudali, cari nu voru intardi a se resbuna a supr'a capulu loru, — se vedemu ce se intempla in strainetate.

Telegramele nostre d'in numerii trecuti si de asta-di dau multa ingrigire despre unu resbelu ce se anuncia ca siguru intre Franci'a si Prussi'a d'in caus'a candidaturi principelui prusescu Leopoldu de Hohenzollern la tronulu Spaniei. Franci'a adeca si-ar' vede periclitata poterea prin ac'esta candidatura, carea ar' fi una intriga politica a contelui Bismark; era diplomaticu d'in Prussi'a afirma, ca Spani'a este libera a-si alege pre oricine de rege. Ce'a ce este siguru, este, ca tota ac'esta afacere se desbate intre Napoleonu, Prim si Bismark, ca ci curtile legelative ale Spaniei nu s'au dechiaratu inca in ac'esta cestiune. Ce e dreptu, foiele franceze si prusesci au inceputu a bucinu degia resbelulu, ba se aude ca armat'a franceza ar' sta gat'a se intre in Germani'a, ca Franci'a ar' fi inchiaiatu aliantia cu Itali'a, Austri'a si Danemarc'a, ca ar' voi a-si immulti contingentulu armatei cu 140,000 fetiori; era de alta parte, in Prussi'a inca este alarmata tota lumea d'in caus'a limbajulu violentu si „impertinentu“ alu diurnieloru franceze contra Prusiei, precum scrie „Norddeutsche Allg. Ztg.“, foi'a contelui Bismark; se vorbesce apoi, ca Prussi'a inca ar' fi aliata cu Russi'a — carea inse dissimula pana acuma una neutralitate s u s p e c t a — si cu Spani'a. Se afla diurnale, cari vorbesce chiaru si de rolulu, ce aceste state aru ave in resbelulu d'in cestiune, si a nume ca armatele ispaniole si prusesci aru intra in Franci'a de trei laturi, ca Russi'a si Roman'a aru ave rolulu loru mai insemnatu in Austri'a; in fine mai tote diurnalele straine si interne scriu articli lungi despre resbelulu infricosiatu

care s'ar' apropiu a erumpe lu numai intre Prussi'a si Franci'a ei, in casulu acestu-a, in tota Europ'a, si care ar' fi unu resbelu generalu alu toturoru raseloru un'a contra altei-a, ca-ci este siguru ca, daca Franci'a, Itali'a (care s'ar' casciga in partea Franciei prin retragerea trupeloru franceze d'in Rom'a), Austri'a si Danemarc'a de una parte, si Prussi'a, Bavari'a, Ispani'a, Russi'a, Roman'a si celealte popore ale Orientulu de alta parte aru intra in lupta: apoi tota Europ'a ar' fi scaldata in sange. Noe inse ni se pare, ca candidatur'a unui principe de Hohenzollern la tronulu Spaniei este unu lucru multu mai neinsemnatu, decatu ca se se pote versa sangele a sute de mii, daca nu milioane, de omeni d'in tote statele Europei. Daca, intr'adeveru, s'ar' escu una asemenea lupta fatale intre diferite state a le Europei, apoi caus'a adeverata ar' trebui cercata aiurea: dora in rivalitatile de rase, in teori'a blastemata a echilibrulu europeanu, in susceptibilitati invecchite, in resbunari remase d'in trecut, in ambitiuni reu intielese, in diferite planuri despotice si criminali ale guverneloru, asta-di tote aristocratice, d'in statele europeane, seu dora, in fine, in deslegarea cestiunei orientali, carea casiuina de multu tempu ingrigire in Europ'a. Asié dara, una candidatura de rege in Ispani'a pote se fia pretestulu, dar' nece decatu caus'a adeverata a unui macelu barbaru.

De asta-data constatamu numai faimela, cari de altmintrea sunt destulu de neliniscitorie, considerandu sgomotulu mare, multimea depesieloru, preocupatiunea spiriteloru si totu ce se scrie si se vorbesce, cu unu felu de ingrigire alarmanta, despre ac'esta materia.

D'in partea nostra, nu negamu possibilitatea seu chiaru verosimilitatea unui resbelu intre Prussi'a si Franci'a, ba credemu ca in asemenea resbelu aru fi trase si alte state.

Ce'a ce inse ne drece este, ca Roman'i'a se afla asta-di intr'una stare d'inte cele mai triste; ca armat'a si finacele ei sunt disordinate in gradulu supremu, si ca ea geme sub guvernulu celu mai condamnabilu, antinationalu si tiranu, d'inte cate a avutu candu-va. In totu casulu, precum totu-de-una, asié mai vertosu facia cu evenimentele ce paru a se pregati si cari potu se urmeze, noi romanii trebuie se veghiamu, se scrutamu tote, se ne interesamu de tote, se ne ingrigimu de tote si, mai alesu, se ne intarimu moralmente si fizice, consultandu-ne, imbarbatandu-ne si preparandu-ne pentru ori-ce eventualitate, ca asié, la momentulu datu, prin p r u d i n t i a si e n e r g i a ce se cere de la una natiune cu aspiratiuni justificate, se potemu casciga si noi partea ce ni compete si carea nu trebuie se o perdemu d'in vedere, nece pre unu minutu.

Bucuresci, in iuniu 1870.

Domnule Redactoru!

De siguru si Dvostra, ca totu sufletulu romanu, asteptati cu nerabdare schimbarea situatiunii prezente in Roman'i'a, anunciata prin votulu datu de natiune cu ocaziunea alegeriloru de deputati. Ar' fi una rusine pentru natiunea intrega, daca ea ar' suferi se fia guvernata de una trupa de omeni cosmopoliti; ar' fi totodata una lasitate d'in partea capiloru marelui partiu nationalu, daca acesti-a aru sta cu manele in bratie si aru lasa ca natiunea se fia condusa la perire prin mane profanate. Ei bine, ce facura capii partitulu nationalu, candu fii vistregi ai natiunei o aruncara pre ac'esta fatia in fatia cu tempestatile imminente? Ei, unulu cate unulu, se apropiara cu sinceritatea, carea caracterizeza pre romani, de siefulu statulu, si, i demunstrara, ca carmacii de asta-di sunt farisei, ca ei nu conduc natiunea decatu la perire, ca ei nu iubescu neci natiune neci tronulu. Dar' cui se se credia? Fariseii cosmopoliti erau, asta data, mai aproape de tronulu, vocea natiunei nu potu dara se strabata prin acestu muru, care departe tronulu de natiune — si de multe ori s'a repetatu intrebarea: dar' cine este natiunea si cari

sunt capii ei? . . . ca-ci amaru ca ea innegrata inaintea tronulu si capii ei desconsiderati! Marele comediano-tragicu Manolache Costache a intrebuintatu tote fortiele pentru a reusi ca, departandu natiunea d'in giurulu tronulu si de la exercitarea drepturiloru sacre ce insa-si si-a cascigatu: d'a se g u v e r n a e a i n s a s i — se se sustiena la guvernulu, si apoi, ca ministru romanu si amicu intimu alu ovreiloru si alu intereselor sale pecuniarie, avea mare perspectiva d'a-si indestul totu dorintiele animei sale! Intr'o corespundintia d'in 10 a l. c., carea inse, nu sciu d'in ce cauza, pana asta-di n'a estu la lumina*) v'am demascatu multe d'in crimele orribile de lesanatiune ale lui Manolache Costache; — v'am spusu apoi, cum acestu Manolache Costache voindu a pacali natiunea, s'a pacalitu pre sine insu-si. — Natiunea romana, carea cu dorcre trebuia se veda ca, chiaru in secolulu lumineloru, trecutulu ei este desconsideratu si ca fariseii cosmopoliti arunca sorti pentru camesi'a ei, s'a radica tu si a demunstratu Europei intregu, ca ea nu este ce'a ce o numescu lingusftorii si camarilla: „una turma de lingusftori servili fara anima si aspiratiuni“ — ca-ci ei diceau, ca dinsi sunt natiunea! Cosmopoliti, cu tote paralele loru straine si interne, cu tote fortiele cari, asta-data, li steteau spre dispusetiune, nu reusira a inneca vocea natiunei. Camer'a de asta-di consta d'in cei mai celebri barbati ai Romaniei; dlu M. Costache abié potu pescui 20—30 omeni de ai sei. Titlurile de deputati sunt aproape tote verificate: opusetiunea are, d'in 110 membri presinti, 80 insi!!

Pre candu dar' romanii bucovineni, prin desceptarea loru si energiculu pasiu, ce au facutu pentru existintia loru nationala in specie si, in genere, pentru romanismu, ni implu anumele de bucuria: pre atunci patriele lui Mihailu Bravulu si a lui Stefanu celu Mare au aretatu si ele lumei, ca fii loru atatu de numerosi sunt demni stranepoti ai acestoru glorificati eroi romani. A sositu dara tempulu, candu natiunea romana, independente, se-si reocupe propri'a sa guvernare; a sositu tempulu, candu ea va demasca pre vitregii sei fii si adeveratii inimi ai prosperarei nationali; caderea loru este sigura si este imposibilu ca se se mai sustiena multu la guvernulu. Mediu-locele cu cari ei s'au sustienutu pana acum au fostu si sunt criminali — au fostu crime de lesanatiune; ei au innegratu natiunea, au innegratu si defaimatu pre conducatori ei. Cei mai eminiti si mai activi patrioti erau innegrati in felurite moduri, unulu (Cogalniceanu) de Cuzistu, altulu (Brateanu) de conspiratoru cu totu partidulu liberalu si nationalu; bravulu si inflacaratul romanu Urechia precum si alti amici de mai inainte ai tronulu nu mai erau cu intimitate consultati; tronulu se departa d'in ce in ce de natiune prin intrigele guvernulu peccatosu . . . si natiunea, vedindu-se lovita in aspiratiunile si interesele sale, incepu si ea a se recu, ca-ci eta consilie ce dederu tronulu acesti omeni fara anima si sufletu: subordinarea baserociei romane patriarcului de la Stambulu — una legatura externa prin religiune; aliantie cu inimiicii romaniloru si, in fine, sustinerea loru la potere prin armata straina. Eta dara, ca totu romanulu bine-sentitoriu avea dreptu a se implé de temere cu privire la viitoriulu natiunei sale.

Suntemu fericiti a ve impartesi asta-di, ca intunereculu de pre orizonulu Romaniei incepe a disparé. Natiunea romana pasiesce cu tota energia pentru a demunstra inca una data Europei, ca ea este, carea si-a sustienutu in tempu de 17 secolu limb'a si nationalitatea, si carea, chiamandu d'in propri'a sa vointia pre principele de Hohenzollern in fruntea sa, se sente destulu de puternica pentru a apera tronulu si dinastia seu . . . si, in fine, a-si crea viitoriulu. X.

*) N'amu primitu-o.

Camer'a reprezentantiloru Ungariei.

Siedintia de la 11 iuliu.

Presiedinte: Paulu Somsich. Notariu: Col. Széll. D'in partea guvernului au fost de facia ministrii: Paulu Rajner, Balt. Horváth si Stef. Gorove.

Dupa autenticarea procesului verbalu alu siedintiei trecute, presiedintele spune, ca deputatii Ludovic Dessewffy si Friedericu Schreiber sunt verificati definitiv, de ora-ce a expirat termenul legal de 30 zile fara a se presinta proteste in contra alegerei lor. Dupa acea se presinta mai multe petitiiuni, cari se transpunu comis. petitiiunarie.

Carolu P. Szathmáry interpeleza pre ministrulu comunicatiunei, daca are cunoscintia, ca comun'a Vizvár este amenintata d'a fi esundata de Drav'a, si daca are de cugetu a impedece pericolulu prin despusetiuni corespunditorie? — Se va comunica ministrului concerninte.

Camer'a procede la votarea pentru intregirea comisiunei de imunitate si pentru diariulu camerei; rezultatulu se va publica in siedintia venitoria.

Ordenea dilei: continuarea desbaterei generali a supra proiectului municipalu, la carea participara deputatii: Fried. Schreiber, Michaiu Tancsics, Ales. Nehrebecky, Edmundu Kállay, Iacobu Rannicher, Ales. Gubody, Vilibardu Bogdanovics si Ioanu Kiss.

Siedintia se inchiaia la 2 ore d. m.

Siedintia de la 12 iuliu.

Presiedinte: Paulu Somsich. Notariu: Ales. Bujánovics. Pre bancele ministeriali: Paulu Rajner.

Dupa autenticarea procesului verbalu alu siedintiei de ieri, presiedintele aduce la cunoscintia camerei trist'a scire despre mortea deputatulu Ionu Ludvigh. Camer'a si-esprime protocolaru condolintia pentru acetaa perdere. Dupa acea se presinta mai multe petitiiuni si memorande contra proiectului municipalu, cari se tramitu comisiunei petitiiunarie.

Ioan Szaplóczay interpeleza pre ministrulu comunicatiunei in privintia deschiderii catu mai urgente a calii ferate Dobritinu-Sigetulu-Marmatiei. — Se va comunica ministrului respectivu.

Michaiu Tancsics interpeleza pre ministrulu pentru aperarea tierii, daca voiesce se conceda, ca voluntarii se pota depune esamenulu de oficiari in limba magiara? — Se va comunica ministrului concerninte.

Presiedintele pune pre biurulu camerei protestulu prezentatu contra alegerii deputatu lui Eduardu Horn. — Protestulu se tramitu la comisiunea 3 judiciaria.

Notariulu Colom. Széll publica rezultatulu votarii de ieri, conformu carui-a comisiunea de imunitate s'a intregitu prin deputatulu Tom'a Péchy, era comis. pentru diariulu camerei prin Dionisiu Majthényi.

La ordenea dilei urmeza continuarea desbaterei generali a supra proiectului municipalu, la carea participara: Paulu Jámbor, Maur. Ióka, Vilhelmu Toth-Paulini, P. Nyáry, c. Paulu Eszterházy, Ben. Guthy, Frider. Erdögh, Stef. Kürthy, Lazaru Ionescu, Ionu Vidacs si Alesandru Horváth.

Ministrulu internelu pune pre biurulu camerei legile sanctionate de Majest. Sa, despre esarendarea canalulu Franciscu, despre modificarea legii relative la calea ferata de nordu, despre construirea calilor ferate Báltaszék-Dombóvár-Zákány, St. Péter-Fiume, Esseg-Sissek-Karlstadt, despre creditulu suplementariu alu ministrulu de justitia si despre deschiderea liniei ferate Holdmezővársárhely-Ciab'a. Se tramitu camerei magnatiloru spre publicare.

Siedintia se inchiaia la 2 1/4 ore d. m.

Date statistice despre invetiamentulu poporale.

Dupa ce in anulu trecut se infintia inspectorele scolare, ministrulu de cultu si instructiune publica ordin'a se culege datele statistice despre starea actuala a invetiamentulu poporale d'in Ungaria si Transilvania.

Aceste date statistice se gatira cam pana la finea lui augustu 1869, inse sunt defectuose forte, fiindu ca compunerea lor a fostu concediuta antistieloru comunali, er' aceste, fia d'in indiferentismulu ce au facia de invetiamentu, fia d'in nepricepere si d'in nesciintia, au avutu pucina grige intru compunerea aceluora. Cele mai multe antistie comunale si scolare, — precum sciu esemple numeroase, — voindu a ascunde desolat'a stare a scolei si a invetiamentulu d'in respectiv'a comuna, au datu date false, mai vertosu pentru rubricile despre frecuentarea scolei, apoi despre acei-a cari, esindu de la scola in anulu 1869, sciu serie si ceti. In rubrica d'antian s'a indusu inca si numerulu aceluora prunci, cari dora numai de 2-3 ori au fostu la scola; er' catu pentru cei

ce sciu serie si ceti: datele respective sunt castigate de la invetatori cari, pentruca se arete ca, domne, catu de mare progresu au facutu ei in scola, au numeratu si clasificatu sub aceta rubrica pre toti silabisantii si sgareitorii.

Precum disei, datele statistice in cestiune nu sunt esacte ci partiali, aretandu invetiamentulu in mai buna stare, decatu cum este aieve; totu-si, in lipsa de mai bune, le vomu intrebuintia, pentru a ne convinge si d'in aceste, catu este de inapoiata la noi instructiunea publica.

Tabellele statistice s'au predatu sectiunei statistice de la ministeriulu de comerciulu si industria pentru a le compune in unu tablou generale sistematicu. Sectiunea statistica neci pana acum'a nu si-a gatatu lucrarea; inse si pana candu s'ar' fini acetaa lucrare, credu a fi de interesu a comunica urmatoriele date, ce am potutu castiga de la numit'a sectiune:

In Ungaria si partile desmembrate, in 9616 comune sunt 879.991 fetiori si 837.171 fete — 1,717.162 prunci de la 6-15 ani*)

In Transilvania, in 2087 comune sunt 161.896 fetiori si 147.824 fete = 309.720; — va se dica: in Ungaria si partile desmembrate, pruncii de scola facu 17.31% in Transilvania 16.7% d'in totalitatea locuitorilor.

D'intre acesti-a ambla la scola:

In Ungaria si partile desmembrate 476.284 fetiori si 397.446 fete = 873.730, adeca 50%.

In Transilvania: 74.276 fetiori si 49.088 fete = 123.364, adeca 39.7%.

Sciu ceti si scire in Ungaria 16.10%, in Transilvania 15.24% d'in toti cei obligati de a frecuenta scola.

Scole poporale sunt: in Ungaria si partile desmembrate in 9616 comune 10.383; in Transilvania: in 2087 comune 2337. In Ungaria si partile desmembrate pre 971 — in Transilvania pre 790 locuitori — vine cate una scola.

Docinti sunt: in Ungaria si partile desmembrate 11.156 ordinari, 1416 adjunti = 12,572, in Transilvania, 2644 ordinari 199 adjunti = 2843.

De-si nu despunemu inca de date statistice pentru a documenta, dar', — dupa experientia si pre bazea datelu d'in mai multe comitate locuite de romani, — potemu conchide cu siguretate: ca atatu contingentulu celoru ce nu ambla la scola si celoru ce nu invetia a ceti si serie, catu si marele numeru alu comunelu, unde nu existe scola, lu facu in Ungaria superioare slavii, in partile inferioare ale Ungariei si in Transilvania romanii. Cu deosebire, se nu uitamu, ca in Transilvania nu ambla la scola decatu 39.7% d'intre cei obligati, si numai 15.4% invetia a ceti si serie!

Invetiatur'a poporulu romanu, altcum suntemu perduti! Codrus.

Cuventarea dlui Sigismundu Borlea

tienuta in siedintia de la 4. iuliu a camerei reprezentantiloru.

On. Cam.! Nainte de ce asiu vorbi la obiectu, de-si nu bucurosu, dar' sum silitu a face observare la una afirmatiune a dlui antevorbitoriu Benedek.

Dlu abl. Benedek, reflectandu la vorbirea condeputatulu Mocioni, afirma ca la anulu 1848 poporulu investutu cu tote drepturile, in locu se fia fostu multumitoriu pentru aceta, s'a rescolatu si a comisu crudelitati, cum s'au veditu in evinimintele triste d'in Transilvania la 1848. D'aci d'insulu deduce, ca poporulu trebuie despoiatu de drepturile sale, ca-ci la d'in contra rebelaza si comite crudelitati. Aceta e celu putienu intielesulu vorbirii sale, — si acestu atacu lu indrepta a numitu in contra nostra si respective in contra romaniloru transilvaneni.

Mi-pare forte reu, ca dlu abl. Benedek trase discussiunea pe terenulu aceta, inse eu nu-lu urmarescu, ca se nu provocu amaretiuni. Atata totu-si cauta se amintescu, ca dlu abl. Benedek era de fatia aici in iern'a trecuta, ar' fi potutu audi, ca unu abl. d'in Transilvania, numele lui nu-mi vine a minte, totu-si mi se pare ca d. abl. Nagy, candu tienu vorbire intr'o cauza, anumi cu numele pe abl. Berzenczey ca pe acela, ce a fostu causatoriu alu funestei catastrofe transilvanene d'in 1848. (Strigari: N'a fostu abl. Nagy, ci Horváth!) Ei bine, eu am premisu ca nu-mi aducu a minte de nume, asié dara n'a fostu Nagy ci Horváth, — la acetaa respundendu Berzenczey in publicu aici in casa, era-si numi pe Horváth de autorulu si causatoriu alu evinimintelu triste transilvanice d'in 1848.

De asta data eu nu afu cu cale a discute si constata, ca in adeveru cine a fostu autorulu aceluora eviniminte triste, atata inse e adeveratu si constatatu, ca oricine a potutu fi acela, inse poporulu romanu transilvanenu si natiunea romana de felu n'a fostu. Si de ora-ce

*) D'in 12 cetati si d'in mai multe comune nu s'au potutu castiga datele statistice; in genere numai d'in 25 comitate (d'ia Ungaria si Transilvania) sunt date esacte.

acestea le recunosc si scie fa-cine, si d. abl. Benedek ca transilvanenu si ablegatu inca le-ar' pote sci, de ar' voi.

Ce se tiene de afirmatiunea aceea, ca poporulu rebelaza, daca nu se despoia de drepturile sale, aceta o o afirmare carea neci nu merita combatere.

Si acum se trecemu la obiectu.

O. Cam.! Neamintindu cele instrate d'unu antevorbitoriu, cumca de-si in ver'a trecuta, candu s'a desbatutu proiectulu de lege relativu la organizarea judetieloru, ca-si cestu prezentu, cu multa graba si in ruptulu capulu, nu numai ministrulu de justitia, ca se fia cu atate mai siguru despre primirea proiectulu seu, in numele regimulu lui face in sectiuni acea declaratiune solemna, ca cu oca-siunea organizarii jurisdictiuniloru, se va pastra nescirbita autonomia municipieloru, si ca sfera de activitate a comitetelu nu se va angustata, ci si ministrulu de interne d'acum'a, carele a gatitu si prezentatu acestu proiectu de lege, candu a insciintiatu jurisdictiunile prin cerculariulu seu despre primirea portfoiulu ministerialu, inca a facutu acetaa declaratiune. (Strigari: Si-a tienut'o frumosu!), — totu-si proiectulu de lege sub desbatere, referitoriu la organizarea jurisdictiuniloru, nu numai ca nu sustiene neatinsa autonomia municipieloru si ciunta sfera de activitate a comitetelu, ci restorna si nemicesce d'in fundamentu si un'a si alt'a (Ablegatu Paczolay lu intrerumpu strigandu: n'ai dreptu!) Ba, dieu, am! Ca-ci pana acum comitetele inse-si alegeau pre toti oficialii, era intru intielesulu proiectulu d'in cestiune, regimulu si respective organele lui, adeca comitii supremi insi-si denumescu mai multi imploiatu, si denumescu d'in acesti-a una parte pre 6 ani, alta parte pre vietia; pana acum' comitetulu esercea cercetarea disciplinara a supra imploiatiloru si aducea decisiune; dupa proiectulu de fatia, acestu dreptu compete comitelu supremu si regimulu; pana acum'a facea comitetele supremu candidatiunea in contielegere cu intielegintia si respective in contielegere cu comitetulu, — intru intielesulu proiectulu prezentu, comitetele supremu are in privintia acetaa putere nerestrinsa, ca ci prin amendamentulu comisiunii centrali, care prin dlu referinte fu prezentatu camerei ca unu castigu mare, ca candidatiunea s'o faca sub presiedintia comitelu supremu comisiunea compusa d'in 3 membri alesi de comitetu si 3 membri denumiti de comitetele supremu, — de ora-ce in casu de voturi egali, decide votulu comitelu supremu, — in privintia formeie esteriore de-si diferesece de proiectulu regimulu, totu-si catu pentru contienutul lui internu, totu acea-si tienta si rezultatulu are, — ca-ci nu se pote trage la indoiala, ca comitetele supremu astfel de omeni va denumi in acea comisiune, despre cari va fi convinsu ca se voru supune orbisiu vointiei lui. Deci d'aci s'ar' intempla ca cei 3 membri alesi de comitetu se nu consenta cu vointia comitelu supremu, acolo sunt cei 3 membri denumiti de comite, cari votandu amesuratu vointiei aceta-si si instructiunii primite, si prin acetaa producundu egalitate de voturi, votulu comitelu supremu decide. Si asié, dupa acetaa mica ceremonie, era suntemu acolo unde am fostu, adeca ca comitelu supremu i se da putere nerestrinsa la candidatura (Stanga: adeveratu!)

Si mi-va iertat dlu referinte, d'aci-i spunu ca amendamentulu ce lu presentatu camerei ca unu castigu stralucitu, semena ca-si candu cine-va anuncia prin placate mari, ca intr'atata i-a succesu a imbandi unu crocodilu mare, in catu veri-cine, fara temere si fara periclu, pote se-si bage capulu in gur'a lui (Ilaritate), si dupa ce se aduna publicu numerosu ca se veda acetaa operatiune miraculoasa, renumitulu imbanditoriu de animale, bagandu man'a intr'unu vasu mare, scoate de coda una micutia si innocenta broasca cestosa si o presenta publiculu ca pre crocodilulu ce l'a imbanditu (Ilaritate).

In daru, O. Cam., a trecutulu timpulu insielatiuniloru, asta-di nu mai pote face nime ca publiculu luminatu se creda ca broasca cestosa e crocodilu, si d'in contra, ca crocodilulu e broasca cestosa (Ilaritate; asié e!)

E adeveratu, ca dlu ministru de interne, in vorbirea sa d'in 30 iuniu, afirma, ca de aceea a investutu pre comitii supremi cu astfelu de dreptu nemarginitu, ca prin aceea se pota lua natiunalitatele sub scutulu regimulu. Noi forte multumimu de ingrigirea si aperarea regimulu, inse de ora-ce gustaramu d'in inceputu si mai gustamu si asta-di fructele ei amare, nu o mai dorimu, ca-ci scimu pre bine, in ce modu are datina regimulu se partinesca natiunalitatele; dovedescu acetaa faptele inse-si, ca-ci unu eflusu de partinere a regimulu e si aceea, ca aici la dieta ablegatii d'in Ungaria s'au alesu pre bazea unei legi electorali, ablegatii d'in Transilvania pre bazea unei alte legi electorali, si inca unei legi forte nedrepte si necorespunditorie timpulu nostru, si inca si scandalose precuma disu forte nimeritu abl. Irányi. Prin acetaa s'a ajunsu acelu scopu, ca romanii cari forma majoritatea Transilvaniei, aici in camera nu sunt reprezentati de felu; mai departe, ca la intregu ministeriulu si la curia unde se urca la mii numerulu imploiatiloru de statu, abie sunt de totulu 10-12 romani aplicati; arata mai incolo ingrigirea regimulu pentru natiunalitatele nemagiare si foia oficiala de ieri, unde intre numerosii membri de judecatorie superioare ce s'au denumitu, nu se afla neci unu roman; dovedesece acetaa apoi si numerulu comitelu supremi de

romani, carele in proportiune cu numarul poporului romanu se pote reduce pâna la nula (O voce: la obiectu!) Se tiene de obiectu si inca obiectulu principalu; adeveresece acést'a, că in cottulu Aradului si in districtulu Cetății-de-Pétra, unde sunt romanii in majoritate absoluta, si unde, conformu legii de nationalitate, ar' trebui să se denumescă comiti supremi de romanu, guvernulu numai că se nu fia silitu a denumi de acesti-a, tiene cu anii simplete locurile demnitătiloru de comite supremu; aréta acést'a in fine, că, dupa santiunarea legii de nationalitate, la carea a binevoitu dlu ministru de interne să provoce in vorbirea sa frumoasă d'in 30 iuniu, intru unu cottu curatu romanescu a demisiunatu unu comite supremu romanu, simplu numai d'in caus'a că a fostu romanu si n'a fostu aristocrat, si a denumitu in loculu lui unu conte magiaru (Stang'a estrema: forte frumosu lucru!) Contr'a procedurii acestei-a comitetulu cottensu a facutu reprezentatiune la regimu, inse de-si a trecut d'atunci unu anu intregu, regimulu inca n'a respunsu. CREDU că n'am lipsa să numescu acestu cottu, că-ci on. regimu si asié scie in care cottu s'a intemplantu acést'a.

Ma inca pan' acolo merge cu protectiunea, in cătu, daca cutéza vr'unu imploiatu romanu de statu numai să se misce pentru nationalitatea sa, numai decătu lu dimisiunéza, — dar' celor'a ce adusera in tiera oatea muscălesca, acelor'a li pote iertá si face să li voteze diet'a pensiune (Strigări: adeveratu), inse daca atare imploiatu de statu nemagiaru cutéza a si radică vocea pentru nationalitatea sa, aceluia nu pardonéza, si nu numai că-lu demisiunéza, ci-lu despoia si de dreptulu la pensiunea meritata. Astfelu de protectiune, on. Cam., nóo nu ni trebuesce, neci ni o pote dori natiunea magiara

Altum ministrulu de interne n'a potutu s'o spuna ast'a seriosu; si cumcă neci a spus'o seriosu, acést'a s'a vedutu si de acolo, că la afirmarea dsale si dinsulu a surisu. Si e cu potintia să-i fia venitu a minte atunci si lui ca-si mie anecdot'a vechia despre cocostărcu ca regele si protectorulu brosceloru (Ilaritate, sgomotu in drept'a.)

Desposetiunile insirate, ce tientescu la nemicierea autonomiei jurisdictiuniloru si sferei de activitate a comitetelu, ni aparu si la autăia simpla cetire a proiectulu de lege, inse de-lu luămu la analiza mai seriosa, aflămu că comitetulu in adeveru alege vre-o căti-va oficiali, de-si intre margini forte anguste; dar' pentru aceea totu-si, daca comitele voiesce, nu vor'u fi acci-a oficiali pre cari i-a alesu comitetulu, ci acci-a pre cari i-va denumi comite. Că-ci, de ora-ce oficialii se alege pre siese ani, in restimpulu acest'a daca se intempla să mora séu să abdica vre-unulu, comitele supremu, sub titulu de substituire ce-i compete, denumescă pre cine vré; mai departe, avendu dreptu sub titulu de neglijiutia séu necorespundere, a suspinde oficialii alesi si a denumi in loculu loru pre altii cu titulu de substituire, in fine, cu titulu de neobediencia a demisiuná pre veri-care oficialu alesu si a denumi in loculu lui pre altulu, cari substituiru si denumiri fiindu valide pre 6 ani, pâna la viitori'a restauratiune noua, si totu comitele supremu, fiindu chiamatu a calificá oficialii neglijiuti, necorespondietori si renitenti, — cine nu vede, că, neplacundu comitelui supremu alegerea comitetulu: sub titulu de neglijiutia, de necorespundere si renitencia intr'unu anu scurtu destitue intregulu corpu de oficiali alesi de comitetu si va coplesi intregulu cottu cu omenii denumiti de dinsulu si asié comitetulu a alesu vre-o căti-va oficiali, dar' pentru aceea totu-si va existe corporatiune de imploiatu denumiti (Aprobări in stang'a.)

Si ce va face comitetulu intre astfelu de impregiurări? va petitiuná la regimu? Acolo in dar' va suplicá, că-ci regimulu si-ríde in pumni, cugetandu: o bine asié, că-ci si eu insu-mi am calculatu la acést'a candu facui să se voteze proiectulu de lege. (Adeveratu! aprobări in stang'a.)

(Va urmá.)

VARIETATI.

* (Multiumita publica). In decursulu anulu scolicu espiratu (1869-70), in parte frumoasa a junimei studiose de la acestu gimnasiu romanescu a fostu fericita a studiá limb'a cea dulce a lui Dante, limb'a italiana, placuta ca si zon'a sub carea traiescu confratii nostri italiani.

Inca de multu amu totu doritu să potemu ascultá prelectiuni d'in acea limba atātu de neglesa in patri'a nostra si, in fine, dorulu nostru se impleni, că-ce in anulu espiratu unu june zelosu, Dlu Daniele Monastireanu, teologu, ni facu marea placere a ni propune căte 3 ore pre septimana, si inca gratis. Deci, d'in partea aceluor tineri, cari i-au ascultatu prelectiunele, i-se aduce cea mai vîna multiumita publica. Blasiu, in 7. iuliu 1870. In numele junimei studiose: Simeon Popescu m. p., Teodoru Ceontea m. p., Andreiu Ghidiu m. p., Onoriu S. Ghilea m. p., Alesandru P. Siancriu m. p.

* (Musica natiunale.) Precātu de frumoase si sentimentali sunt melodiile nostre poporali: pre atātu de putienu este conservatu acestu tesauru scumpu alu delicatetii si nobletii poporului romanu. Poporulu romanu este per excellentiam iubitoriu de cantare; nece unu po-

poru dora pre lume nu posiede unu repertoriu asié bogatu de melodie, cantări, hore, etc. ca poporulu romanu: acést'a dovedesece una bogătia de anima, de sentiminte si de delicatetia, de cari potemu fi intr'adeveru mandri. — Dauna inse, că la noi nu se cultiva intr'unu gradu mai mare artea musicii si asié una multime de melodie, cantate de poporulu romanu, se dau d'in anu in anu uitarei, éra una alta parte trece in posesiunea strainiloru, ai caroru-a artisti le fura de la noi, le transforma séu le transcriu si apoi le considera ca a le sale, precum este si compusetiunea frumoasa a Dni Ednardu Reményi: „R e p ű l j e c s k é m“, una melodia natiunale romana, prelucrata unguresce; dar' apoi ariele si melodiile cele multe, ce ni le-au faratu compositorii magiari E r k e l etc. si le-au insiretu in operele loru? Ar' fi forte de doritu ca să ne neglegemu nece acestu terenu si ca, spre acestu scopu, să se faca căte-va stipendie anume pentru acci tineri romani, cari aru posiede talentulu, voi'a si inclinatiunea de a invetiá music'a si compusetiunea séu bassulu generalu, că asié să ne potemu pastrá si aci ce'a ce este alu nostru si ca să ne ne fure strainii. Daca episcopii nostri s'aru contielege in acestu punctu si ar' spriginu prin generositatea loru acést'a causa, apoi reform'a cantăriloru nostre baseresci inca s'ar' poté ajunge; dar', afara de acést'a, avemu trebuintia si de profesori de musica, că-ci de la acele gimnasie si institute putiene romane, unde se invetiá cantarea si music'a, nu avemu decātu profesori straini nemti, cari nu intielegu nece limb'a nostra, nece geniulu poporului romanu, nece spiritulu si frumseti'a musicii nostre natiunale. Inspirati de aceste sentiminte si dorintie, cu placere luămu notitia — de-si cam tardiu — de cadrilulu romanu „B u c h e t u“, compusu pentru pianoforte de Domn'a Maria Nicora. Acestu cadrilu are meritulu d'a fi compusu d'in arie romane cari, de si sunt cunoscutu, sunt pretiose, pentru că sunt luate de la poporulu nostru de una artista romana. Noi felicitămu pre Dn'a Maria Nicora pentru zelulu cu care cultiva music'a nostra natiunale si ne vomu senti totu-de-un'a fericiti a poté annunciá compusetiunile Dsale, pre cari le dorimu să fia cătu de multe. Pricceptorii si doritorii de a avé acestu cadrilu natiunale, să se adreseze cătra Dlu editore E. B. Stănescu, deputatu dietale, Pest'a strada Dorote'a, Nr. 5, etag. I. us'a 25. Pretiulu: 80 cr. v. a.

* (Despre attentatul de omoru) d'in Valcele (Előpatak) „M. P.“ comunica urmatoriele: „In cas'a contelui G. B. locuia numai una familia de croitoriu seraca si opele Isaac Gerson d'in Bucuresci cu soci'a sa. Dupa mediulu noptei, unu altu ope care trecea pre acolo, audu in locuint'a lui Gerson vacu si sberete; alerga in cafenea cea mai de aproape si se reintorse indata inca cu doi insi. Intrandu, aflara in usia pre domn'a Gerson vacandu-se de dorerea multororane. In odaia erau tote lucrurile aruncate un'a preste alt'a, betranulu Gerson jacea nemiscatu si plinu de sange pre patu. Ucigasiulu a intratu, precum spune domn'a Gerson, pre ferestra si s'a aruncatu de-odata pre patulu barbatului séu, lovindu-lu cu unu pumnalu, care d'in norocire nimeri petiorulu in locu de trupu. Dn'a Gerson, fiindu descepta, striga ajutoriu; famili'a croitorului audu acestu strigetu, nu potu inse intrá, de ora-ce furulu incuiase us'a in intru. Furulu, dupa-ce dede si dnei Gerson vre-o căte va loviture, fugi éra-si pre ferestra, lasandu in urm'a sa unu pumnalu. — Ranele amendurorua sunt forte grele, inse nu sunt periculose.“ — S'au facutu degiá mai multe arestări, dar' ucigasiulu pâna acum nu s'a aflatu. Gidanulu si soci'a sa s'au restauratu degiá binisioru, că-ci potu ambiá chiaru si pre afara.

* (Cetimu in „Pest. Lloyd“), că in diu'a dupa publicarea infallibilitatii papei, „W. Ztg.“ va publicá una lege despre suspinderea concordatulu i. Tote sunt gat'a in privint'a acést'a, chiaru si unu raportu motivatu alu ministeriului cătra imperatulu. — In acelu raportu intre alte se accentua, că infallibilitatea a schimbatu relatiunea de pâna acum cu Rom'a. Legea se va presintá la timpulu séu senatului imper. spre desbateru. „Presse“ afla, că ministerulu e resolutu a introduce dupa proclamarea infallibilitatii éra-si Placetum regium.

* (Tacs'a pentru post'a călare) pre semestrulu II a. e. s'a statoritu pentru calu si statiune (de 2 miluri) in urmatoriulu modu: In districtulu Pestei 1 fl. 28 cr., in alu Posonului 1 fl. 26 cr., alu Casioviei 1 fl. 24 cr., alu Oradei-Mari 1 fl. 26 cr., alu Timisorei 1 fl. 28 cr., in distr. Sibiiului 1 fl. 15 cr., in alu Zagrabiei 1 fl. 18 cr., in litoralele magiare 1 fl. 30 cr. Pentru unu caru acoperitu se platesece diumetate, pentru unulu neacoperitu unu patrariu d'in pretiulu de susu. Tacs'a pentru bicu si unu remane neschimbata.

* (Protestu contra congresulu catoliciloru magiari.) Conformu ordinatiunei consistoriului gr. cat. de Oradea-Mare, de datulu 23 dec. 1869, Nr. 900, 258, la provocarea Dni Nicolau Palady, protopopulu Crisiului-Rapede, mai bine de 40 insi, — preuti, docenti, notari cercuali si comunali, si mireni, — ca reprezentanti legali ai basereloru gr. cat. romane d'in numitulu tractu protopopescu, se adunara in Borodielu, in 19 iun. 1870, si declarara unanimu

că „la adunarea catoliciloru magiari nu voru alege ci si-reserva dreptulu de a alege la congresulu baserescu natiunale-romanu sub presidiulu metropolitulu de Alb'a-Iuli'a.“ Sinodulu sustiene cu tota tari'a autonomi'a inviolabila a baseresci romane de ritulu gr. cat. si protesta contra ori-ce ingerintia a primatului magiaru de Strigoniu in afacerile acestei baserice. Sinodulu tramise acést'a declaratiune resoluta si ordinarietulu gr. cat. de Oradea-Mare. Protocolulu sinodulu se afla la redactiunea „Feder.“ si este prevedutu cu subscrierile proprie a le toturoror celoru adunati. Credemu, că S. S. eppulu Iosifu Papp-Szilágyi se va fi informatu, dupa rentorcerea sa de la Rom'a, despre dorintiele unanime ale filoru sei sufletesci si nu se va mai opune vocii juste a poporului séu, si ca sufraganu alu metropolitulu de Alb'a-Iuli'a si-va indreptá privirea cătra Blasin, conformu misiunei si detorintiei sale netransgressibile.

* (Ioanu Ludvig h), deputatu in camer'a Ungeriiei, dupa unu morbu scurtu, repausá in etate de 58 ani.

* (Conferintia partitei lui Deacu.) Sambeta ser'a, in urm'a discursulu rostitu de prof. Hoffmann in camera, partia lui Deacu tienu una conferintia spre a se consultá pre de una parte despre procedur'a ce trebue să o ié la desbateru speciale a legii municipale, é' de alta parte spre a desbate unele modificatiuni ce s'au propusu cu privire la acést'a lege. In conferintia acést'a s'a decisu, lá declaratiunea lui Deacu, că pentru regulara cetătiloru nu se pote face una lege separata, inse capital'a Bud'a-Pest'a să se organizeze definitivu prin una lege propria si totu-una-data să se asecure cele-lalte cetăti, că ele nu voru avé totu acci-a-si comiti supremi cu comitatele in cari jacu, si că comitii loru se voru luá, dupa potintia, d'in elementele civile.

* (Omoru duplu in gradina Orczy.) Domineca, in 10 l. e., pre la media-di, dormiau in gradina Orczy la umbr'a unei grupe de arbori doi barbati meseriasi, d'intre cari unulu se dice a fi fostu in etate cam de 50 ani, si tata la siese copii. Unu vagabuudu cu numele Ioanu Rudnaya se apropiá de ei si se asiedia josu langa celu mai betranu. Dupa-ce se convinse, că ambii sunt adenciti in somnu, si-incepu operatiunile, incercandu-se a luá mai autăiu orologiulu betranului. Rudnaya aveá orologiulu degiá in mana, candu betranulu se desceptá si voié să se apere, nu avu inse multu de a se aperá, că-ci furulu si-scose indata cutitulu si infingundu-lu in anima lu-omori. Intr'aceea se desceptá si cel'altu si, strigundu ajutoriu, navali asupr'a ucigasiului. Se escá una lupta crancena, a carei victima cadu meseriasiulu, primindu trei loviture de cutitu, doue in peptu si un'a la gátu, cari dupa marturisirea mediculu, nu lasa sperantia de vietia. Unu darabantu trecundu pre acolo si audiendu strigetu, intrá in gradina, incuia tote intrările ei si, procurandu-si indata una patrola de soldati d'in Ludoviceu, i succese a pune man'a pre ucigasiulu Rudnaya, predandu-lu tribunalulu penalu.

Sciri electrice.

Bucuresci, 11. iul. Sambeta, cu ocaziunea constituirei camerei, ministrulu presedinte demintu tote scirile respandite despre una loviture de statu si despre una noua disolvere a camerei.

Madridu, 11. iul. Foiele guvernamentali d'in Spania asigura, că Spania ar' fi respunsu la not'a Franciei, cum-că ea nu aveá intentiunea de a pregati Franciei dificultati, ci a cautatu numai a resolve cestiunea monarciale. In casulu unui resbelu intre Prussia si Francia, Spania nu va luá parte, firesce sub conditiunea, daca i se va respectá nedependintia.

Viena, 12. iul. „N. Fr. Presse.“ publica unu telegramu d'in Parisu, care dice că, daca pâna dupa media-di nu va sosi unu respunsu multumitoriu (d'in partea Prusiei), guvernulu francesu va cere invoierea camerei la unu nouu contingentu de recrute de 140,000 fetiori si pentru a poté face unu imprumutu de 500 milioane.

Berolinu, 12. iul. „Nordd. Allg. Ztg.“ constateza, că alarm'a de resbelu, ce au facutu-o francesii, n'a aflatu resunetu d'inoce de Renu; desaproba cu resolutiune declaratiunile ducelui de Grammont si crede, că Prusia n'a facutu nimica pentru alegerea regelui ispaniolu si nu pote face nice contra ei nimica, fara a se dejosu. Prusia n'are nice dreptu nice detorintia de a se amestecá in acést'a cestiune; Francia cauta numai nodu in papura; daca acést'a este intentiunea ducelui de Grammont, atunci sé vedea si a dou'a proba, etc.

Parisu, 12. iul. In siedintia de ieri a camerei, Grammont declará, că guvernulu intielege neliniscea tieriei, acum inse nu pote impartesi decisiunile sale. Guvernulu accepta unu respunsu, dupa care apoi se va orientá. Pâna acum, tote cabinetele paru a aprobá legitimele gravamene ale Franciei.

